

تنگناها و راهکارهای تجارت فرش

اشاره:

تلاش‌های دولت برای احیای هنر قالی‌بافی در ایران در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به‌ویژه در دوران سازندگی قابل‌توجه بوده است، لیکن هنوز شرایط کاملاً مساعد برای رونق بیشتر هنر قالی‌بافی و تجارت فرش فراهم نیست.

سهم ایران در تجارت جهانی فرش تا دو سال پیش به ۵۰ درصد رسیده بود، لیکن در سال گذشته به کمتر از ۲۰ درصد رسید و این روند نزولی قابل بررسی و تعمق است. ایران خاستگاه هنر قالی‌بافی است و باید بتواند در بازار جهانی این هنر صنعت ظریف و این محصول فرهنگی ارزشمند حرف نخست را بزند.

در این گزارش به وضعیت تجارت فرش و موانع و مشکلات آن نگاهی داریم و تلاش می‌کنیم آنچه که فراز و نشیب‌های اخیر در تجارت فرش ایران را سبب شده، از نظر بگذرانیم.

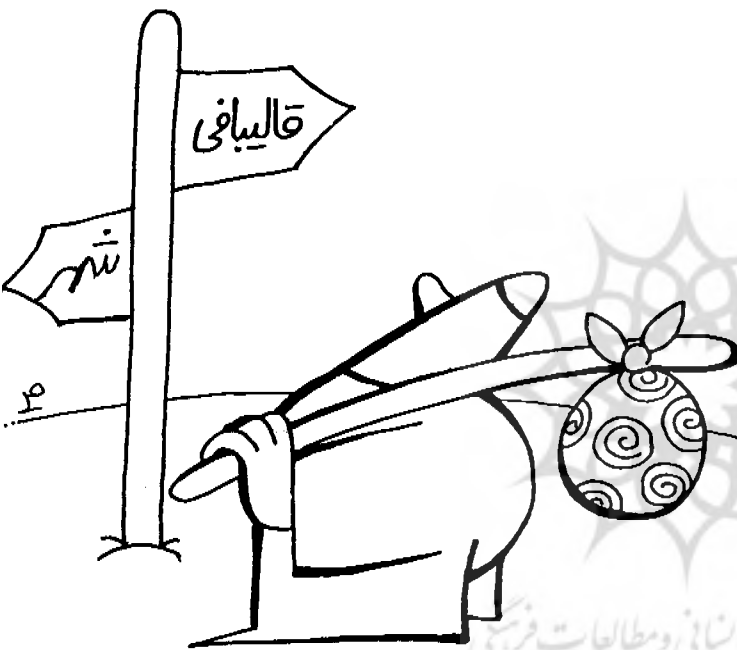
تنگناهای تجارت فرش

○ سهم ایران در تجارت جهانی فرش تا دو سال پیش ۵۰ درصد بود، اما اکنون به کمتر از ۲۰ درصد رسیده است. بررسی علل کاهش سهم ایران در تجارت جهانی فرش برای ارزیابی موقعیت کنونی و برنامه‌ریزی تولید و بازاریابی صادراتی ضروری است.

در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی به‌منظور احیای هنر قالی‌بافی و ایجاد اشتغال مولد برای قشر بزرگی از نیروی کاری کشور و با هدف جلوگیری از رشد بی‌رویه مهاجرت روستائینان به شهرها، هنر قالی‌بافی مدنظر قرار گرفت. آموزش آن در شهر و روستا رواج پیدا کرد و نهادهای دولتی با فراهم ساختن مواد اولیه و در اختیار نهادن آنها، زمینه افزایش بافت فرش در سراسر کشور را فراهم ساختند. همزمان با این

واقعیت‌های بازار وفق نمی‌داد. ارزش‌گذاری فرش‌ها با قیمتی بیش از آنچه در بازارهای خارجی قابل فروش بود و گرفتن پیمان ارزی به همان میزان از صادرکنندگان، از علل اصلی کاهش صادرات فرش در سال ۷۴ می‌باشد که کمابیش در سال ۷۵ نیز ادامه یافت.

اخذ پیمان و ارزش‌یابی دور از واقعیت فرش‌های صادراتی، قاچاق فرش از کشور را بار دیگر رونق بخشید و به بازار فرش ایران در خارج از کشور نیز ضربه زد، زیرا فرش‌های عرضه شده با این روش با بهای نازل‌تر از انواع مشابه به خریداران خارجی فروخته می‌شد و این امر موجب تقویت سیر نزولی قیمت فرش ایران در بازارهای اروپایی شد.

○ با وجود اقدامات تشویقی دولت در جهت اعطای تخفیف در نرخ‌های کمیسیون نرخ‌گذاری و افزایش مهلت بازگرداندن ارز، در سال ۷۵ نیز صادرات فرش کمتر از سال ۷۴ بود.

از سوی دیگر نرخ‌گذاری بالا برای فرش‌ها موجب گردید که صادرات فرش‌های درجه ۲ بیش از فرش‌های درجه ۱ مدنظر صادرکنندگان قرار گیرد و به این ترتیب، اعتماد بازارهای خارجی به فرش‌های ایرانی به لحاظ افت کیفیت فرش‌های عرضه شده نیز، تنزل پیدا کرد.

اقدام، صادرات فرش نیز مدنظر بود، زیرا فرش دستباف با به‌کارگیری ابتکار، خلاقیت و مهارت اساتید و قالی‌بافان با کمترین هزینه ارزی، امکان دستیابی به درآمد ارزی را برای کشور فراهم می‌ساخت. حدود ۱۰ میلیون نفر از جمعیت فعال کشور در تولید فرش و فعالیت‌های جانبی آن مشغول می‌باشند و حیات اقتصادی آنها به صادرات فرش بستگی دارد.

○ با مقررات‌زدایی از تجارت خارجی به‌ویژه در بخش صادرات غیرنفتی در برنامه اول، زمینه برای رشد صادرات فرش فراهم شد و ارزش فرش‌های صادراتی در سال ۱۳۷۳ به رکورد ۲/۱ میلیارد دلار رسید.

با مقررات‌زدایی از تجارت خارجی به ویژه در بخش صادرات غیرنفتی در نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، زمینه برای افزایش صادرات فرش فراهم شد. در سال ۱۳۷۳، ارزش صادرات فرش ایران به حداکثر میزان خود یعنی ۲ میلیارد و ۱۶۰ میلیون دلار رسید و سهم ایران در بازار جهانی فرش به ۵۰ درصد بالغ شد. با محدودیت‌های اعمال شده از سوی دولت برای صادرات فرش، افول تقاضا برای فرش ایران و عرضه بیش از تقاضای آن در بازارهای سنتی، بار دیگر ارزش صادرات فرش ایران تنزل یافت و در سال گذشته به ۶۰۲ میلیون دلار رسید. به این ترتیب سهم ایران در بازار جهانی فرش کمتر از ۲۰ درصد شد. بررسی علل کاهش سهم ایران در بازار جهانی فرش نشان می‌دهد که تغییر ضوابط و مقررات از عمده‌ترین موانع تجارت فرش ایران است.

در سال ۱۳۷۴ ستاد تنظیم بازار، سپردن پیمان ارزی برای صادرات فرش و بازگرداندن ارز حاصل از صادرات آن به نظام بانکی کشور را در مهلت کوتاهی، الزامی ساخت.

با عنایت به این امر که صدور فرش ایران هنوز به روش‌های سنتی (امانی) صورت می‌گیرد و واردکننده پس از رؤیت جنس و گاهی حتی پس از فروش آن، مطالبات صادرکننده را می‌پردازد، در عمل بازگرداندن ارز حاصل از صادرات فرش در یک دوره زمانی پنج‌ماهه میسر نبود. از آن گذشته نحوه ارزیابی فرش‌های صادراتی از سوی کمیسیون نرخ‌گذاری با

آنکه صادرکنندگان فرش بتوانند ارز حاصل از صادرات خود را به واردکنندگان کالا واگذار کنند.

اکثر صادرکنندگان فرش از این تصمیم استقبال کرده‌اند و آن را راه‌حل مناسبی برای انتقال امتیاز واردات در برابر صادرات به روش قانونی می‌دانند، لیکن با گذشت چند ماه از سال هنوز خبری از بخشنامه اجرایی این تبصره نیست.

○ بانک مرکزی به منظور کمک به جبران زیان صادرکنندگان فرش، اجازه استفاده از ۱۰۰ درصد درآمد ناشی از صادراتشان را برای واردات اقلام مجاز صادر کرد، اما فقدان تجربه و آگاهی صادرکنندگان فرش از نحوه ورود کالا سبب شد که نتوانند از این امتیاز به نحو مناسب بهره ببرند.

با وجود مشکلاتی که بر سر راه صادرات فرش ایران وجود دارد، دفاع و پشتیبانی از این هنر ملی به اتخاذ راهکارهای مناسب برای تقویت سهم ایران در بازار جهانی فرش بستگی دارد. متأسفانه هنوز فرش ایران یک متولی واحد ندارد تا بتواند

با وجود آنکه موافقت دولت با ۳۰ درصد تخفیف در قیمت ارزیابی فرش‌های صادراتی و افزایش مهلت بازگرداندن ارز حاصل از فروش فرش در بازارهای خارجی به اقتصاد ملی، به منظور حمایت مجدد از صادرات فرش اتخاذ شد، لیکن نتوانست پاسخ مناسب را دریافت کند.

توجه به این نکته که بافندگان فرش کمتر به سلیقه مشتریان خارجی در بافت فرش‌ها دقت دارند، از یک سو و کاهش تقاضا برای کالاهای لوکس از جمله فرش دستباف در کشورهای اروپایی از سوی دیگر، تنزل سهم ایران در بازار فرش را به همراه داشته است. در حالی که در همین شرایط نیز تولیدکنندگان ترکیه با ارزیابی درست سلیقه مصرف‌کنندگان و عرضه فرش‌های مورد علاقه آنها توانستند سهم خود را در بازار فرش اروپا به ویژه آلمان به سرعت بالا ببرند و قیمت فرش‌های صادراتی آنها نیز افزایش یابد.

○ اجازه صدور فرش همراه مسافر، بدترین ضربه را به قیمت فرش‌های صادراتی ایران زده و اعتماد خریداران خارجی را سلب کرده است.

اتخاذ تصمیم در زمینه خروج فرش همراه مسافر نیز، معضلی بر معضلات گذشته افزود، زیرا مسافران با فرصت ناچیزی که دارند، حاضر می‌شوند فرش همراه خود را در بدترین شرایط از حیث قیمت، عرضه کنند. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به منظور حمایت از ارزش ریال در برابر ارزهای معتبر و کنترل بر جریان نقل و انتقالات ارزی، موانع صادرات فرش را در نظر نمی‌گیرد و بر تنگناهای صدور فرش می‌افزاید. با این موانع صادرات فرش از ۲/۱ میلیارد دلار در سال ۷۳ به ۹۱۹ میلیون دلار در سال ۷۴ تنزل یافت.

با وجود افت شدید صادرات فرش در دو سال گذشته، به منظور بهره‌گیری از مقررات واردات در مقابل صادرات و با هدف جبران زیان صادرکنندگان فرش، اجازه استفاده از ۱۰۰ درصد درآمد ناشی از صدور فرش برای واردات کالاهای مجاز صادر شد، لیکن فقدان تجربه و آگاهی صادرکنندگان فرش مانع از بهره‌مندی آنها از این اقدام بود.

در قانون بودجه سال ۷۶ تبصره‌ای منظور شد مبنی بر

هتئال ریال آریانتیان

دارای بهترین موقعیت در

جزیره زیبای کیش

دسترسی آسان به دریا

و

شش بازار بزرگ کیش

با سونیت‌های یک خوابه و دو خوابه

و تجهیزات کامل و تلفن مستقل

نشانی دفتر مرکزی تهران - خیابان فاطمی غربی، بعد از

جساراده پلاک ۳۱۶ طبقه دوم

تلفن رزرو تیر ۹-۶۲۳۹۳۸۸

حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان تسریع نماید، این احتمال وجود دارد که صادرات فرش در سال جاری نسبت به سال گذشته بهبود پیدا کند. در سال گذشته ارزش صادرات فرش ایران با ۳۵ درصد کاهش نسبت به سال ۷۴ به ۶۰۲ میلیون دلار رسید.

اکثر صادرکنندگان فرش با اشاره به ضرورت تثبیت مقررات ارزی و صادراتی فرش برای مدت دستکم سه سال و حمایت دولت در ایجاد و تشویق انگیزه‌های صادراتی، خواستار تسریع در اعلام بخشنامه و اگذاری ارز حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان می‌باشند.

آنها می‌گویند که با تنزل میزان تقاضا برای فرش ایران در بازارهای سنتی به ویژه اروپا به لحاظ مسایل مربوط به اتحاد اقتصادی و پولی اروپا و نگرانی مردم از بیکاری در آینده، تقاضا برای فرش ایران کاهش یافته، به ویژه آنکه سیر نزولی قیمت آن در دو سال اخیر، اعتماد مصرف‌کنندگان را نیز سلب کرده است. در این حال رقبای فرش ایران همانند چین، هند، ترکیه، پاکستان و... با تقلید از فرش ایران، بافته‌های خود را با بهای نازل‌تر به نام فرش ایران در بازار می‌فروشند. طرح‌های غیرواقعی و... ضربه بزرگی برای بازار فرش ایران است و در این شرایط بحرانی، برای فرش، حمایت دولت لازم است.

○ ثبات مقررات حاکم بر صادرات فرش، حمایت واقعی دولت از صادرکنندگان، جلوگیری از زیان صادرکنندگان، بازاریابی و تبلیغات مناسب، ارتقاء کیفیت و عرضه منظم و متناسب فرش به بازارهای جهانی، می‌تواند به نابسامانی صادرات فرش خاتمه دهد.

آنها با اشاره به موجودی انبار فرش‌های ایرانی در اروپا اشاره دارند که دولت باید به کمک صادرکنندگان بیاید و فعالیت گسترده‌ای را برای بازاریابی و تبلیغات فرش ایران در بازارهای نوظهور، پایه‌گذاری کند.

با بررسی همه‌جانبه بر روی مسایل تأمین مواد اولیه، بافت فرش مرغوب و تجارت داخلی و خارجی آن راهکارهای مناسبی را پیشنهاد کند که از رکود بازار فرش ایران بکاهد و سهم فرش ایران را در تجارت جهانی فرش تقویت نماید.

رضا قندی نصراللهی صادرکننده فرش می‌گوید که در این برهه صادرات فرش صرف ندارد و دلایل مختلفی نیز وجود دارد که از جمله بالا بودن قیمت پیمان، چندنرخ بودن ارزش دلار و ضعف ریال و اقتصاد نامطلوب اروپا می‌باشد.

وی با اشاره به فعالیت صادرکنندگان غیرواقعی فرش که بیشتر به کار پیمان‌فروشی و واسطه‌گری می‌پردازند، می‌گوید: فعالیت این گروه در بازار فرش ایران اختلال ایجاد می‌کند. نحوه عمل این عده، میدان کار برای صادرکنندگان واقعی را تنگ کرده است.

وی با اشاره به اقدامات غیرقانونی برای خروج فرش ایران و عرضه آن با قیمت غیرواقعی می‌گوید که بازار صادرات فرش ایران خراب شده و قیمت آن به سطح چشمگیری کاهش یافته است.

قندی حذف پیمان صادرات فرش را جایز نمی‌داند و آن را عاملی برای خروج سرمایه از کشور توسط برخی افراد (به صورت صادرات فرش) تلقی می‌کند.

وی معتقد است که ثبات نداشتن مقررات، بزرگ‌ترین لطمه را به صادرات فرش ایران زده است و دولت نباید زودبزه خود قوانین را تغییر دهد. خارجی‌ها می‌دانند که در دوازده سال اخیر، مقررات اعمال شده سبب گردیده که قیمت فرش ایران ارزان‌تر شود.

وی گفت که تغییر پی‌درپی مقررات سبب شد که بازار فرش ایران به دست تولیدکنندگان چینی و هندی بیفتد و دیگر تجار بین‌المللی رغبتی ندارند که روی فرش ایران معامله کنند.

بانک مرکزی به شدت با اگذاری ارز حاصل از صادرات فرش به واردکنندگان مخالف است، اگرچه با مقررات موجود، خودبه‌خود کنترل بانک مرکزی بر نقل و انتقالات ارزی وجود دارد. زیرا صادرکنندگان برای استفاده از امتیاز واردات در برابر صادرات باید ظرف مهلت مقرر ارز حاصل از صادرات خود را به نظام بانکی کشور معرفی و واریز نمایند و سپس چهار ماه فرصت دارند که نسبت به ثبت سفارش برای واردات کالای مجاز اقدام نمایند.

چنانچه بانک مرکزی در اعلام بخشنامه و اگذاری ارز